
SOSYAL PSİKOLOJİK AÇIDAN ULUSLARARSI İLİŞKİLER: GÜVENLİK VE İNSAN HAKLARI

*Özlem Dirilen GÜMÜŞ * Atılım Üniversitesi*

Abstract

This study aims at drawing attention to the parallelism between the explanations of two different disciplines: social psychology and international relations. For this purpose, two major issues of international relations (security and human rights) were selected. In the text, it is argued that security is one of the first conceptions a human being forms about life and to live in a secure environment is such a vital issue that influences a person's life from the beginning to the end. It is also one of the basic needs, as Maslow argued. Additionally, this study mentions certain decision making biases that may lead to insecure relationships either among people or among nations. In the last part, psychological basis of human rights issue are discussed.

Özet

Bu çalışma, sosyal psikoloji ve uluslararası ilişkiler gibi iki farklı disiplin arasındaki paralellığe dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla uluslararası ilişkilerin iki ana kavramı (insan hakları ve güvenlik) seçilmiştir. Makale, güvenliğin insan hayatını baştan sona kadar etkilediğini ve bir insanın hayatta ilk karşılaştığı kavramlardan biri olduğu ileri sürülmektedir. Maslow'a göre güvenlik aynı zamanda temel bir ihtiyaçtır. Bu çalışma, ayrıca insanlar veya milletler arasında güvensiz ilişkilere neden olabilecek birtakım önyargıları da vurgular. Son bölümde ise, insan haklarının psikolojik bazı nedenleri de tartışılmaktadır.

* Dr., Atılım Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Öğretim Görevlisi.

Giriş

Sosyal psikolojik kuramlar öteden beri uluslararası ilişkileri daha iyi anlamaya hizmet etmektedir. Her iki disiplinin de temel amacı insanlar ya da insanların oluşturduğu topluluklar arası ilişkileri anlamak olduğundan getirdikleri açıklamalar arasında paralellikler göze çarpmaktadır. Bu çalışmada, uluslar arası ilişkilerin ana iki konusu olan güvenlik ve insan hakları üzerinden bu benzerliklere dikkat çekmek amaçlanmıştır.

Güvenlik: Güvenlik, insanın doğumundan itibaren yaşamsal öneme sahip olgulardan biridir. Erikson' a göre (1959), insanlar yaşamları boyunca birtakım krizler geçirirler, bunlardan ilki 1 yaşına kadar olan süreç içerisinde yaşanan temel güven-güvensizlik krizidir.¹ Ayrıca Bowlby' e göre (1951), bu dönem içerisinde bebekler, kendilerine bakım sağlayan bireylerin (anne, baba, bakıcı...) ihtiyaçlarını ne düzeyde karşıladığına ilişkin olarak, onların ve diğer bütün insanların güvenilir ya da güvenilmez olduklarıyla ilgili, hatta dünyanın ne kadar güvenli bir yer olup olmadığıyla ilgili bir karar verirler.² Bu, dünyaya gelen herkesin yaşadıkları çevre ile ilgili vermesi gereken ilk kararlardandır ki, bundan sonraki bütün duygu, düşünce ve davranışlarını şekillendirebilmek için bu bilgiyi kullanabilsinler. Durum bu olunca güvenlik problemini devletler bazında değerlendirmeden önce, bu en küçük ölçekte anlamak sonraki çabaların daha anlamlı olmasını sağlayacaktır.

Güvenlik, bireyler arasında olduğu kadar, devletler arasında, bireyle içinde yaşadığı devlet, bireyle başka devletler arasında da söz konusudur. Fakat özneler kim olursa olsun, temel mekanizma aynıdır; iletişimde olduğunuz birey, vatandaşı olduğunuz devlet ya da diğerleri sizin ihtiyaçlarınıza ne ölçüde cevap verebiliyor. Sizi anlıyor, dinliyor ve ihtiyaçlarınıza cevap veriyorlarsa kendinizi güvende hissediyor, değilse hissetmiyorsunuz. Bu sağlanan bakımın ve gösterilen ilginin tutarlı olarak her ihtiyaç duyduğunuzda sağlanıyor olması ayrıca belirtilmesi gereken bir husustur.

Güvenlik, diğer bir psikoloji kuramcısı olan Abraham H. Maslow' un (1970) ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramında da geniş yer tutar. Maslow' a göre, bireylerin davranışlarını şekillendiren onların ihtiyaçlarıdır ve bunlar aşağıda belirtildiği gibi hiyerarşik bir sıra izlerler.³

¹ Erikson, E. H. (1959). *Identity and the Life Cycle*. New York: International Universities Press.

² Bowlby, J. (1951). *Maternal Care and Mental Health*. Geneva: World Health Organisation.

³ Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.

Şekil.1. Maslow' un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Yukarıdan da gözlenebileceği gibi, güvenlik ve emniyet ihtiyacı bireylerin hayatta kalmak için gereksinim duyduğu (yemek, içmek...) ihtiyaçların hemen arkasından gelir. Bireyler ancak ve ancak kendilerini güvende hissettiklerinde diğerleri tarafından kabul edilme ve sevilme ihtiyacı ortaya çıkacak ve en son olarak da yeteri kadar sevildiğini ve diğerleri tarafından kabul edildiğini düşündüğünde kendini gerçekleştirmeye ve özsaygısını yükseltmeye yönelik davranışlar gösterecektir. Birbiri ardına sıralanan bu ihtiyaçlar yine devletler ekseninde düşünülebilir. Örneğin, açlık sınırında yaşayan bir ülkenin, daha henüz güvenlik problemini çözmeden devletler arenasındaki özsaygısını güçlendirmeye yönelik bir girişimde bulunması kadar gereksiz bir çaba göstermesi beklenemez.

Devlet düzeyindeki ilişkileri anlamak için yine sosyal psikolojik açıklamalar faydalı olacaktır. Sosyal psikolojinin özellikle grubun oluşması ve grubun bireyin davranışları üzerindeki etkisini açıklayan kuramları güvenliğin anlaşılmasında yön göstericidir. Tajfel' in (1970) Sosyal Kimlik Kuramı bunların başında gelir. Bu kurama göre, bireyler kendilerini iyi hissetmek için bir guruba ait olma, kendini o grupla kimlikleme ihtiyacı hissederler.⁴ Bu grupların oluşmasında bazen çok basit ortak özelliklere sahip olmak bile etkili olabilir, örneğin, mavi göz-

⁴ Tajfel, H. (1970). Experiments in intergroup discrimination. *Scientific American*, 223, 96-102.

lüler, uzun saçlılar, sarı tişört giyenler... Arada başka hiçbir ortaklık olmaksızın sadece yukarıda sıralanan türden bilgiler bile o özellikteki bireyler arasında bir yakınlık oluşturur ve bu bireylerin uzun süreli sistematik etkileşimlerinden iyi örgütlenmiş gruplar oluşabilir. Bu en küçük ortaklıkların bile gruplaşmaya neden olabileceği düşünülürse, aynı yerde yaşayan, aynı dili konuşan, aynı şeyi yiyen, aynı şeyi giyen bireylerin grup oluşturmaları kaçınılmazdır. Fransız İhtilâli' nin tetiklediği ulusal kimlik çatısı altında toplanma ve benzer olayların günümüzdeki yansımaları bu duruma en güzel örnektir.⁵

İnsanların grup içerisinde nasıl davrandıklarını konu edinmesi, sosyal psikolojide grup kavramının çokça çalışılmasını sağlamış ve birçok grup kuramı geliştirilmiştir.⁶ Bu çalışmada grup ile daha çok etnik gruplar kastedilmektedir. Jean Phinney (1991⁷, 1993⁸), bunun konuyla ilişkili olarak, bireylerin etnik kimliklerini oluştururken 3 aşamadan geçtiklerinden bahseder. Bu aşamalardan ilki, *incelenmemiş etnik kimlik* aşamasıdır. Burada bireyler, etnik kimliğinin kökenlerini araştırmak ihtiyacını hissetmez; bu durum, bu konuya ilgi duymamalarından ya da konuyla ilgili görüşlerini başkalarının görüşlerinden uyarlamış olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu aşamada, egemen kültürün o bireyin etnik kimliğiyle ilgili görüşünün olumsuz olması da bireyin etnik kimliğiyle ilgili bir araştırma yapmak için kendisini güçsüz hissetmesine sebep olabilir (Clark ve Clark, 1939⁹; Phinney ve Kohatsu, 1997¹⁰). Bir ülke içerisinde bu aşamada olan herhangi bir birey o ülke için bir tehdit oluş-

⁵ Hobsbawm, E. J. (1992). *Nations and Nationalism Since 1780: Programme, Myth, Reality* (2nd ed.). Cambridge University Press.

⁶ Moreland, R. L., & Levine, J. M. (1982). Socialization in small groups: Temporal changes in individual-group relations. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 15, pp. 137-192). New York: Academic Press.

⁷ Phinney, J. S. (1991). Ethnic identity and self-esteem: A review and integration. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 13, 193-208.

⁸ Phinney, J. S. (1993). A three-stage model of ethnic identity development. In M. Bernal & G. Knight (Eds.), *Ethnic identity: Formation and transmission among Hispanics and other minorities* (pp.61-79). Albany: State University of New York Press.

⁹ Clark, K. B., & Clark, K. B. (1939). The development of self and the emergence of racial identifications in Negro preschool children. *Journal of Social Psychology*, 10, 591-599.

¹⁰ Phinney, J. S., & Kohatsu, E. (1997). Ethnic and racial identity and mental health. In J. Schulenberg, J. Maggs, & K. Hurrelmann (Eds.), *Health risks and developmental transitions during adolescence* (pp. 420-443). New York: Cambridge University Press.

turmaz çünkü bu bireyler artık egemen kültüre benzeşim (asimilasyon) yoluyla bir tür uyum sağlamışlardır (Berry, 1980¹¹, 2003¹²).

İkinci aşamaya *etnik kimlik arama* dönemi adı verilmiştir. Genellikle, bu dönemde etnik kimlik arama ihtiyacının ortaya çıkmasını bir olay tetiklemektedir; egemen kültüre mensup herhangi bir üyenin o bireye karşı herhangi bir ayrımcı davranış göstermesi bu durum için verilebilecek en basit örneklerdendir. Bu durumda, bireyler kendi etnik kökeniyle ilgili yazına (literatür) yönelir; gerekli entellektüel alt yapıyı oluşturmaya, gelenek ve görenekleri öğrenip onlara uygun davranmaya ve katılması gereken rutin törenleri ihmal etmemeye çalışır. Bir kez etnik kimlik bilinci oluştuktan sonra, grubun varlığını devam ettirebilmesi için ortaya çıkan birtakım mit, hikâye ve destanlara inanmaya başlar. Bunların nasıl ve kim tarafından ortaya çıkarıldığına ilişkin bir bilgiye sahip olmamakla birlikte bu mitlerde anlatılanlara kendini iyi hissetmek için inanır. Kendi etnik kökeniyle ilgili her şeyi öncekinden daha fazla nemsemeye ve değer vermeye; diğer yandan egemen kültüre ilişkin her şeyi önemsiz ve değersiz görmeye başlar. Bu aşamada, uç noktalara varıldığında karşıt kimlik (oppositional identity) geliştirme (Carter, 2003)¹³ ya da marjinalleşme gözlenebilir (Berry, 1980, 2003). Bu aşama, bir ülkenin güvenliği açısından en fazla risk içeren aşamadır. Aynı ülke içerisinde yaşayan fakat farklı etnik kimliğe sahip bireyler arasında yaşanan bu tip ilişkiler, toplumları iç-savaşlara kadar sürükleyen bir akım içerisine sokabilir ve bu ülkede artık güvenlikten söz etmek mümkün olmaz.

Üçüncü ve son aşama ise *kazanılmış etnik kimlik* aşamasıdır. Bu aşamada, bireyler kendi etnik kimlikleriyle barışıktırlar. Her yönüyle öğrendikleri ve içselleştirdikleri kimliklerini egemen kültür içerisinde yaşatmaya çalışırken, hiçbir şekilde egemen kültürle çatışmazlar. Egemen kültürün onlara sağladığı olanakları benimser ve kullanır; ırkçılık, önyargı ve ayrımcılık gibi kötü taraflarından da kendisini uzak tutmaya çalışır. Berry (1980), bu aşamaya bütünleşme (integration) aşaması ismini vermiştir. Bu durum, ilk aşamayla karşılaştırıldığında bir ülke için en

¹¹ Berry, J. W. (1980). Social and cultural change. In H. C. Triandis, & R. W. Brislin (Eds.), *Handbook of cross-cultural psychology: Social psychology* (Vol. 5, pp. 211-279). Boston: Allyn and Bacon.

¹² Berry, J. W. (2003). Conceptual approaches to acculturation. In K. M. Chun, P. B. Organista, & G. Marin (Eds.), *Acculturation: Advances in theory, measurement and applied research* (pp. 17-37). Washington, D. C.: American Psychological Association.

¹³ Carter, P. L. (2003). "Black" cultural capital, status positioning, and schooling conflicts for low-income African youth. *Social Problems*, 50, 136-155.

sağlıklı durumdur. Çok kültürlü ülkelerin de içinde yaşayan vatandaşlarını getirmeye çalıştıkları nokta budur.

İkinci aşamaya yani, bir ülkenin güvenliğinin tehlike altında olduğu döneme geri dönecek olursa, bu aşamadaki bireyler grup içi ve grup dışını net olarak ayırttırdıktan sonra, yanlış davranmaya başlar ya da grup dışındaki bireylerle ilgili kararlar alırken kestirme yollar kullanırlar. Örneğin, benliğe yarayan yanlışlığa (self-serving bias) göre, grup-içinde bulunan bireylerin hatalarının dışsal, yaptıkları güzel davranışların ise içsel sebeplerden kaynaklandığını düşünürler. Örneğin, X etnik kimliğinden olan bir vatandaş kendisiyle aynı etnik kökene sahip diğer bir arkadaşının başka bir ülkede eğitim görürken yaşadığı başarısızlıkları o kişiye yapılan etnik ayrımcılıkla açıklarken, başarısını o etnik kökene sahip olan kişilerin ve de özelde o kişinin üstün zekâyâ sahip olmasıyla açıklayabilir.¹⁴ Karşılıklı yanlışlık (correspondence bias) olarak da bilinen temel yükleme hatasına göre ise, bireylerin ya da belirli bir gruba bağlı olanların davranışlarının sebebi mutlaka iç kaynaklıdır.¹⁵ Buna göre, belirli bir etnik kökene sahip bireyler herhangi yasadışı bir eyleme katılıyorsa bu öncelikle onların istemesiyle gerçekleşebilecek bir durumdur. Bu tür eylemlere katılma üzerindeki dışsal kaynaklı sebepleri o grubun dışındakiler çok dikkate almazlar. Benzer bir yükleme hatası da aktör-gözlemci hatasıdır (actor-observer bias). Bu hataya göre, bir davranışta bulunan kişi davranışının sebebini daha çok dışsal nedenlerle, o kişinin davranışını gözleyen kişilerse içsel nedenlerle açıklarlar.¹⁶ Yine yukarıdaki örnek üzerinden gidilirse; yasadışı eylemlerde bulunan kişiler davranışlarını kendilerine yöneltilmiş tehditler ve ekonomik sıkıntılar gibi dışsal nedenlerle açıklarken, bu eylemlerin gözlemcisi olanlar, bu eylemleri gerçekleştirme riskini alabilmek için bireyin akıl sağlığının bozulmuş olması gerektiği ya da çok büyük çıkarlarının bulunduğu gibi sebeplere yükleme yaparlar.

Bu ve benzeri yükleme hatalarını, devletlerin aldıkları kararlarda da gözlemek mümkündür ki zaten devlet adına karar alanlar da bireylerden oluştuğu için bu kaçınılmazdır. Örneğin, ABD, Orta ve Doğu Avrupa' yı

¹⁴ Campbell, W. K., & Sedikides, C. (1999). Self-threat magnifies the self-serving bias: A meta analytic integration. *Review of General Psychology*, 3, 23-43.

¹⁵ Ross, L. (1977). The intuitive psychologist and his shortcomings: Distortions in the attribution process. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 10, pp.174-221). New York: Academic Press.

¹⁶ Jones, E. E., & Nisbett, R. E. (1972). The actor and the observer: Divergent perceptions of the causes of behavior. In E. E. Jones, D. E. Kanouse, H. H. Kelley, R. E. Nisbett, S. Valins, & B. Weiner (Eds.), *Attribution :Perceiving the causes of behavior* (pp.79-94). Morristown, NJ: General Learning Press.

Batı Avrupa ile bütünleştirmeye çalışmak aynı zamanda Rusya' yı kızdırmamak isterken; Rusya NATO' nun genişlemesine yönelik olan bu çabaları zaten zayıflamış olan devletini daha da zayıflatmak, küçük düşürmek ve hatta aşağılamak için yapılıyor şeklinde yorumlamıştır. Bunun sonrasında, bu yüklemeye yanlılığı aralarında uzun sürecek bir şüphe ve güvensizlik ortamının oluşmasına neden olmuştur.¹⁷ Bir diğer örnek olay olan Irak Savaşı' nda da temel yüklemeye hatasının izlerine rastlamak mümkündür. Bu olayda da bireyler genel olarak Başkan Bush ve yönetiminin içinde bulunduğu çevresel koşulları değerlendirmeksizin bu kararın tek başına Başkan Bush tarafından alındığını ve onun kişisel çıkarlarının söz konusu olduğunu düşünmüş ve seçimlerle de ona ve partisine hak ettiği cezayı vermişlerdir.

Bu konularla ilişkili olarak, Janis (1972¹⁸, 1982¹⁹) ABD' nin değişik fiyaskolarla sonuçlanan altı farklı hatalı kararını ve bunların muhtemel sebeplerini araştırmıştır. ²⁰ Bu kararlar sırasıyla; 1) Amiral Kimmel ve arkadaşlarının 1941 güzünde Pearl Harbor' ın Japon savaş uçaklarınınca saldırıya uğrayacağına yönelik istihbaratı göz ardı etmiş olmaları; 2) Başkan Truman ve arkadaşlarının Çin Hükümeti' nin ABD' nin Kore' ye girmesi durumunda karşı saldırıya geçeceğine ilişkin uyarılarına kulak vermeksizin Kore' ye girmiş olmaları, 3) kötü sonuçlar doğuracağı uyarılarına rağmen Neville Chamberlain ve arkadaşlarının 1937 ve 1938 yıllarında Hitler' in yatıştırma politikasına destek vermeleri, 4) Başkan Kennedy ve arkadaşlarının, ABD' nin birçok ülke ile ilişkilerini bozacağına dair gelen uyarıları dikkate almadan, Küba' daki Fidel Castro hükümetini devirmek için başlattıkları Domuzlar Körfezi (Bay of Pigs) Harekâtı, 5) Başkan Nixon ve arkadaşlarının Watergate olayını ört-bas etme çabaları, 6) Başkan Johnson ve "Salı Kahvaltı Ekibi" nin ne güneydeki isyancıları ne de Demokratik Vietnam Cumhuriyet' ini bozguna uğratmaya yetecek Vietnam Savaşı' nı bütün engelleme girişimlerine rağmen başlatmaları. Görüldüğü gibi, yukarıda bahsi geçen olayların tümü kamuoyunu aylarca, hatta yıllarca meşgul etmiş ve tatmin edici düzeyde bir açıklama getirilemeyen, görünüşte ABD' yi ilgilendiren fakat aslında birçok ülkede yansımaları olan olaylardır.

¹⁷ Goldgeier, J. M. (1997). Psychology and security. *Security Studies*, 4, 137-166.

¹⁸ Janis, I. L. (1972). Victims of groupthink: A psychological study of foreign-policy decisions and fiascoes. Boston: Houghton Mifflin.

¹⁹ Janis, I. L. (1982). *Groupthink* (2nd ed.). Boston: Houghton Mifflin.

²⁰ Janis, I. L. (1983). *Groupthink: Psychological Studies of Policy Decisions and Fiascoes*. Boston: Houghton Mifflin Company.

Janis (1983), bütün bu olayların temelinde psikolojide grup düşüncesi (groupthink) olarak bilinen sebebin bulunduğunu ifade etmiştir. Grup düşüncesi, aşırı düzeyde uzlaşmaya varma isteğinden kaynaklanan zihinsel verimliliğin azalması, gerçekliğe uygunluk testinin zayıflaması ve ahlaki yargının bozulması durumudur (Franzoi, 2009)²¹ ve grup düşüncesinin bir uluslar arası meseleyle ilgili bir karar alma sürecinde etkili olup olmadığını anlamak için bazı belirtilerin bulunması gerekir (Janis, 1983). Bu belirtiler kısaca şunlardır: 1) Büyük riskleri göze almaya ve iyimser düşünmeye yol açan "bize bir şey olmaz" sanrısının (ilüzyonunun) grubun bütün üyelerince paylaşıyor olması, 2) grup üyelerinin sahip oldukları görüşü değiştirmeye zorlayan herhangi bir uyarı için bahaneler üretmesi, 3) grup üyelerinin yaptıklarının ahlaki sonuçlarını düşünmelerini engelleyecek düzeydeki mutlak ahlaklı olduklarına ilişkin yaygın kanıları, 4) gruptaki düşmanlar ve rakipler hakkındaki uzlaşma aramaya yeltenmeyecek kadar kötü olduklarına ilişkin kalıp yargısal düşünceler veya düşmanların yapılanlara karşı koyamayacak kadar aptal ve güçsüz olarak algılanması, 5) grup üyelerinin kalıp yargı, sanrı ve inanışlarına karşı çıkan grup üyeleri üzerinde doğrudan uygulanan baskı ve bu tarz ayrılıkların sadık üyelerden beklenmeyen davranışlar olduğunun açıkça ifade edilmesi, 6) gruptaki bireylerin grubun uzlaşmalarından sapma gösteren inanışlarına oto sansür uygulaması ve bireylerin kendi kuşku ve karşı savlarının önemsizliği konusunda kendi kendilerini ikna etmeleri, 7) sessizliğin razı olma gösterdiği inanışıyla da beslenmiş grupta bir fikir birliği sanrısının oluşması, 8) grubu karşı fikirlerden korumak, kendi etkinlik ve ahlakiliklerine gölge düşürecek tehditleri önlemek amaçlı, kendinden menkul zihin bekçilerinin (mind guard) ortaya çıkması. Janis' in sıraladığı bu sebepler, ileriki çalışmalarda daha da ayrıntılandırılabilmesi gibi hâlihazırda uluslar arası platformda alınan birçok hatalı kararın kökeninde nelerin bulunabileceğine ilişkin geniş bir bakış açısı getirmememizi yardımcı olmaktadır. Analiz edilen olayların özelliklerinden yola çıkılarak düşünülmüş bu nedenler, analiz edilen olayların kapsamına paralellik gösterdiğinden, ortaya konan nedenler kolaylıkla birçok uluslararası karara uygulanabilir. Janis (1983) yaptığı ayrıntılı çalışmada bununla da yetinmeyip, çalışmasının ileriki bölümlerinde bu tarz yanlışlıkların gruptan nasıl uzaklaştırılabilmesine ilişkin sayıları onu bulan birtakım öneriler getirmiştir. Şimdi bu önerilere yer verilecektir.

²¹ Franzoi, S. L. (2009). *Social Psychology* (5th ed.). Boston: McGraw Hill.

İlk olarak, Janis (1983), bireylerin grup düşüncesine kapılmalarıyla verdikleri kararların sonuçlarının tek başına caydırıcı bir etkisinin olacağından ve bireylerin bu grup etkisinden sıyrılmak için kendi savunma mekanizmalarını geliştireceklerinden bahsetmektedir. İkinci olarak, grubun liderinin herhangi bir politika geliştirileceği zaman tarafsız olarak karar alma sürecinin başında tercih ve beklentileri vurgulamakla yetinmesi gerektiğini söyler. Bu, gruba hem açıkça sorgulama hem de değişik alternatifleri değerlendirebilme olanağı sağlayacaktır. Üçüncü bir öneri ise, grup liderinin her bir üyeye eleştirel değerlendirici rolünü vermesidir. Bu konuda başarılı olabilmek için öncelikle liderin kendisinin eleştirilere olabildiğince açık olması gerekir ki bu beraberinde üyelerin getirecekleri eleştirilerde bir sansürleme yapmamalarını sağlayacaktır. Dördüncü olarak, politika alternatiflerinin değerlendirildiği her bir toplantıda, gruptan bir ya da birkaç kişiye lider tarafından “şeytanın avukatı” rolü verilmesi gerekmektedir. Bu kişiler toplantı boyunca çoğunluğun kararına karşı savlar geliştirecek ve onlara meydan okuyacaklardır. Beşinci öneride ise Janis, politika geliştiren grubun politika alternatiflerinin etkinliklerini değerlendirmek için zaman zaman alt gruplara bölünmek suretiyle ayrı toplantılar yapması ve tekrar bir araya gelerek farklılıkları gözden geçirmeleri ve değerlendirmeleri gerektiğini vurgular. Bir diğer öneriye göre, rakip örgütlerden ya da dış gruplardan gelen uyarılar ve belirttikleri niyetleri dikkate alınarak alternatif senaryolar geliştirilmelidir. Yedinci olarak, herhangi bir politika konusunda başlangıç düzeyinde bir fikir birliği oluştuktan sonra, ikinci bir toplantı yapılmalı ve her bir üyenin alınması muhtemel kararın sonuçlarıyla ilgili tedirgin oldukları noktaları bütün açıklığıyla ortaya koymaları istenmelidir. Sekizinci öneride ise, aynı örgüt içinde fakat farklı birimlerde çalışan diğer uzmanların toplantılara katılmalarının istenmesi ve bu kişilerin çekirdek kadroda bulunanların düşüncelerini değiştirmeye zorlamak için cesaretlendirilmesi yer almaktadır. Dokuzuncu bir öneri ise, çekirdek kadroda bulunanların kendi çalıştıkları birimlerde bulunan güvendikleri iş arkadaşlarıyla grubun görüşlerini paylaşmaları ve onların tepkilerini gruptakilere rapor etme şeklindedir. Son olarak, örgüt aynı konuda politika üretilmesine yönelik olarak farklı kürsü başkanlarının yönetimi altında paralel çalışma grupları oluşturmalı ve bu grupların üretimleri üzerinden genel bir değerlendirme yapmak suretiyle örgütün/devletin o politikayla ilgili nihai kararı açıklanmalıdır. Yukarıda sıralanan önerilerin dikkate alındığı karar alma süreçlerinin bir ülkede ya da uluslar arası arenada işlemesi, her iki alanda güvenlik probleminin büyük ölçüde çözüme kavuşturulmasını sağlayacaktır.

İnsan Hakları: Uluslar arası ilişkilerin anlaşılmasında psikolojik yaklaşımın fayda sağlayabileceği bir diğer alan da insan hakları meselesidir. İnsan olmanın doğasından kaynaklanan yaşama, kendini ifade etme, eğitim görme, seyahat etme, kendi geleceğini belirleme... ve benzeri birçok temel hakkı vardır. Bunlar tarih boyunca yayınlanan pek çok bildirge aracılığıyla yazıya dökülmüş ve yetkili kurumlarca da güvence altına alınmıştır. Bir önceki konuyla ilişkilendirirsek kendini güvende hissetme de en temel insan haklarından. Örneğin, güvenlik, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi' nin 25. maddesinde, "Her şahsın, gerek kendisi, gerek kendi ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbî bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır." biçiminde konu edilmektedir.

İnsan haklarının güvence altına alınması, yüzölçümü büyük ya da küçük, nüfusu kalabalık ya da az, gelişmişlik düzeyi yüksek ya da düşük, ekonomisi iyi ya da kötü ve benzeri her devletin temel görevleri arasındadır. Eğer bir devlet, bir vatandaşını işsiz kaldığında işsiz, evsiz kaldığında evsiz, hastalandığında, sakatlandığında ve ihtiyarladığında bakıma muhtaç bırakıyorsa o devletin meşruiyetiyle ilgili bireylerin zihninde soru işaretleri oluşur. Böyle bir durumda ilk başvurması gereken yer olan devletten herhangi bir yardım göremeyen bir vatandaş zamanla *öğrenilmiş çaresizlik* geliştirecektir. ²² Bu durumda, kişinin içinde bulunduğu durumun olası sonuçları üzerinde hiçbir kontrolü yoktur. Örneğin, çocukları sürekli ağlayan bir anne-baba hayal edin. Çocuğun ağlamaması için ne gerekiyorsa yaptıkları halde sonucu değiştiremiyorlarsa bu durumda nelerin ortaya çıkabileceğini düşünün. Bu durumun en doğal sonuçlarından biri ŞİDDET olacaktır. Benzer biçimde, öğrenilmiş çaresizliğin vatandaşları arasında yaygın olduğu ülkelerde de şiddet içerikli eylemlerin fazla ve ortamda güvensizliğin egemen olması kaçınılmazdır.

Kendi geleceğini belirleme hakkı yine en temel insan haklarından. Bireyler, dünyaya gelir, yaşar ve ölürlər. Dünyaya ilk gözlerini açtıklarında karşılarında bakım vericilerini (anne, baba, bakıcı...) görürler. Bir anlamda bu ilk bakım vericiler onlar için ilk otoritelerdir ve dolayısıyla ilk kural koyuculardır. Fakat bu durum çok uzun sürmez; artık gerçek anlamda birey olunduktan sonra, çok ihtiyaç duymadıkça başkalarından

²² Seligman, M. E. P. (1975). *Helplessness: On Depression, Development, and Death*. San Francisco: W.H. Freeman.

yardım istenmez. Kendi kararlarını kendi verebilecek duruma gelmek her insanın ulaşması gereken bir noktadır. Fakat bu bazen dışsal bazen içsel faktörler tarafından engellenebilir. Örneğin, otoriter bir aileniz varsa (dışsal faktör), kendi kararlarınızı kendiniz almanız neredeyse imkânsızdır. Diğer yandan, özgüven problemi yaşıyorsanız bu da yine sizin kendi kararlarınızı kendinizin almasının önünde bir engel teşkil eder. Bunlara paralel olarak, içinde yaşadığınız ülke otoriter bir rejimle yönetiliyorsa, halkının kendi geleceğini kendisinin tayin etmesi ve bu ülkede demokrasi kültürünün yerleşmesi mümkün olamaz. Benzer biçimde, yeteri kadar örgütlenememiş, eğitilmemiş, kazanımlarını yeni yatırımlara dönüştürememiş, kendi gücüne güveni olmayan bir bireyler topluluğu (ki uluslar arası arenada bu daha çok kendini etnik gruplar olarak gösterir) iseniz de yine sizin kendi geleceğinizi kendinizin tayin etmesi beklenemez. Bu konuda bireysel başarı sağlamanın yolu ancak her yönden güçlü bir birey, toplumsal başarı sağlamanın yolu ise her yönden güçlü bir grup olmaktan geçer.

Görüldüğü gibi, bireyi gruptan, grubu bireyden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Birey bazında gerçekleşen her bir olay grubu, grup bazında yaşanan her bir olay da bireyi doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla, her iki düzeyde yapılan analizler ve getirilen açıklamalar birbirini destekler, eksik ve hatalı yönlerin daha net fark edilmesini sağlar ve biri diğerinin açıklayamadığı yönlerin anlaşılmasını kolaylaştırır. Bu nedenlerle, özellikle sosyal bilimlerde disiplinler arası çalışmalar oldukça faydalıdır. Umulur ki, gelecekte bu ve benzeri çalışmaların artmasıyla disiplinler arası ilişkiler güçlenir ve bu ortak çalışmalar sayesinde olay, olgular ve bulgular gerçek anlamda açıklanabilir.

KAYNAKÇA

- Berry, J. W. (1980). Social and cultural change. In H. C. Triandis, & R. W. Brislin (Eds.), *Handbook of cross-cultural psychology: Social psychology* (Vol. 5, pp. 211-279). Boston: Allyn and Bacon.
- Berry, J. W. (2003). Conceptual approaches to acculturation. In K. M. Chun, P. B. Organista, & G. Marin (Eds.), *Acculturation: Advances in theory, measurement and applied research* (pp. 17-37). Washington, D. C.: American Psychological Association.
- Bowlby, J. (1951). *Maternal Care and Mental Health*. Geneva: World Health Organisation.
- Campbell, W. K., & Sedikides, C. (1999). Self-threat magnifies the self-serving bias: A meta analytic integration. *Review of General Psychology*, 3.

- Erikson, E. H. (1959). *Identity and the Life Cycle*. New York: International Universities Press.
- Franzoi, S. L. (2009). *Social Psychology* (5th ed.). Boston: McGraw Hill.
- Goldgeier, J. M. (1997). Psychology and security. *Security Studies*, 4.
- Hobsbawm, E. J. (1992). *Nations and Nationalism Since 1780: Programme, Myth, Reality* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Janis, I. L. (1972). *Victims of groupthink: A psychological study of foreign-policy decisions and fiascoes*. Boston: Houghton Mifflin.
- Janis, I. L. (1982). *Groupthink* (2nd ed.). Boston: Houghton Mifflin.
- Janis, I. L. (1983). *Groupthink: Psychological Studies of Policy Decisions and Fiascoes*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Jones, E. E., & Nisbett, R. E. (1972). The actor and the observer: Divergent perceptions of the causes of behavior. In E. E. Jones, D. E. Kanouse, H. H. Kelley, R. E. Nisbett, S. Valins, & B. Weiner (Eds.), *Attribution :Perceiving the causes of behavior* , Morristown, NJ: General Learning Press.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.
- Moreland, R. L., & Levine, J. M. (1982). Socialization in small groups: Temporal changes in individual-group relations. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 15, pp. 137-192). New York: Academic Press.
- Ross, L. (1977). The intuitive psychologist and his shortcomings: Distortions in the attribution process. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 10, pp.174-221). New York: Academic Press.
- Seligman, M. E. P. (1975). *Helplessness: On Depression, Development, and Death*. San Francisco: W.H. Freeman.
- Tajfel, H. (1970). Experiments in intergroup discrimination. *Scientific American*.
- Tajfel, H., & Turner, J. (1979). An Integrative Theory of Intergroup Conflict. In W. G. Austin and S. Worchel (Eds.), *The Social Psychology of Intergroup Relations* (pp. 94-109). Monterey, CA: Brooks-Cole.